

EMPERYALİST KÜLTÜR KUŞATMASINA KARŞI

ŞÜKRAN KURDAKUL Şair Edebiyat Tarihçisi

2000 yılında, değişik sanat dallarında kazandırdıkları yaratılarla kamuoyunun tanıdığı dokuz arkadaşla birlikte kökü İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarına dayanan ülkemiz içinde yaşamsal bir sorunu dile getirdik: Emperyalist kültür kuşatmasına karşı direnç yollarını aramak.

1945'ten sonra, önce Truman Doktrini sonra Marshall Yardım Planı ile ülkemizi de dümen suyuna alma oyunlarında başarı gösteren ABD emperyalizmine karşı direnç odakları eksik değildi kuşkusuz.

Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz'ın her türlü engele karşın yayınlamayı başardıkları Marko Paşa dergisi... Mehmet Ali Aybar'ın İstanbul'da çıkardığı Hür; sıkıyönetimce engellenmesi üzerine İzmir'de yayımını sürdürmeye çalıştığı Zincirli Hürriyet... Kore Savaşı'na asker gönderilmesi kararına karşı Barışseverler Cemiyeti'ni kuran Behice Boran, Adnan Cemgil, Ali Fuat Toprakoğlu ve arkadaşlarının Barış dergisi...

Adı "Demokrat" olan partinin, iktidarda bulunduğu 1950-60 yıllarında sanat kültür düşmanlığını Ceza Yasası'na getirdikleri değişikliklerle tehdit altına aldığını biliyoruz. Bu on yıllık süre ulusal kurtuluş savaşı felsefesinin kazanımlarını yetişen kuşakların bilgi alanlarından söküp atma rezaletinin meclis diktası yoluyla yaşama geçirildiği dönemdir.

Emperyalizm kavramının sözlüklerden ihraç edildiği on yıl...

Ama 27 Mayıs hareketinden sonra özellikle Anayasa'nın 20 ve 21. maddelerinin yaratma özgürlüğüne tanıdığı görece haklara kuşat olarak antiemperyalist direnç hareketleri de güncelleşme olanağını bulmaya başladı. Üniversite gençliği Amerikan 6. Filosunun gelişlerini tepkiyle karşılıyor, giderek antiemperyalist savaşımın simgelerinden biri durumuna geliyordu.

1967'de Ferit Edgü'nün hazırladığı "Kültür Emperyalizmi" kitabını Ataç Kitabevi yayınları arasında okurlara sunarken sorunun görünmeyen cephesini aydınlığa kavuşturacağını ummuştum. Bu kitaba katkıda bulunanlardan Pertev Naili Boratav şu satırlarla uyarıyordu bizi: "Emperyalist bir kültürün varlığından söz edilebilir, çünkü politik bir emperyalizm-yeni kılıklara bürünmüş olarak- bugün de ayakta duruyor; onun buyruğu altında tuttuğu ülkelerde -ya da çevrelerde- örgütleri var; bu örgütler, emperyalist düzeni yürütmek için her alanı olduğu gibi kültür alanını da denetlemek isteyeceklerdir."

Böyle söylüyordu Pertev Naili Boratav. 30 yılı aşılıyor; hocanın saptamasındaki gerçeklik bizim ülkemizin de tepesinde Demokles'in kılıcı gibi sallanıyor.

O tarihte görsel basın yoktu. Şimdi alabildiğince yürüncesine almış durumda bizi.

O tarihte Cumhuriyet'le birlikte belli sayıda okurun desteği ile "fikir gazeteleri"nden yoksun değildi henüz ülkemiz. Basında tekelleşme, ürünleriyle olsa olsa, kamuoyunu dümen suyuna takmayı planlama aşamasındaydı. Sermaye güçlendikçe, o biçim gazetelerin baskı sayısı, tabana yakın kesimdeki insanlarımızı olumsuz yönde etki gücü kazandı.

Yerli tekellerin arkasında, uluslararası emperyal güçler.

Türkiye, Osmanlı döneminde de yaşamıştı bu olumsuz değişimi. Sonu bildiğiniz gibi gizli sömürge olma durumu.

Erken Cumhuriyet döneminin ulusallık kavramına verdiği geniş anlamın içeriğinde, emperyalizmin kültürüne karşı olmak yok muydu? Günümüzdeki direnç dinamiğinin kaynağında bu ana damarın birikimi olduğunu unutmamalıyız.

Osmanlı döneminde, 1860'lardan sonra yerden mantar gibi biten yabancı okullar, İstanbul'da çıkan Türkçe gazetelerin 3-4 katı "tiraj"a sahip yabancı dil gazeteler, hangi kültürü temsil ediyordu? Beyoğlu durup dururken mi uluslararası açık pazar görünümü almıştır?

Emperyalizmin, 1. Dünya Savaşı öncesi yönetimlerini günümüzde değiştirdiği bir gerçek. Başsı sıkışmadıkça cepheden saldırmıyor.

Kültür emperyalizminin sınırı yok. Tekniği güdümüne aldığı için, etki alanı alabildiğine geniş. Para piyasası ile kültür piyasası aynı denetim odaklarının tekelinde. Belirgin amacı, düşüncenin yaratıcılığını önleyerek köleleştirmek insanı.

Ulusallığın temsil ögesi dil. Yalnızca İstanbul'un Bağdat Caddesi'nde, Ankara'nın Kızılay'ında, İzmir'in Alsancak'ında cepheden saldırıya uğramıyor dilimiz. Kaç yüksek "tiraj"lı gazete var yabancı sözcük düşkünlüğünü başlığına yansıtan?

Görsel basınla el ele..

Özellikle 1960'lı yıllardan sonra tanıdığı olduğumuz gelişme karşısında siyasal iktidarlar karşı koymak şöyle dursun, ulusal olmanın birincil gereklerini unutmuş durumdalar. Dilde yabancılaşmanın önemsenmediği bir ülkede ulusal eğitim nasıl söz konusu olabilir?

Rejisör Engin Ayça'nın günümüzdeki hinoğlu hinlikler üzerine verdiği bilgi şöyle: "Özal zamanında İngiltere ile imzalanan bir ikili ticaret anlaşmasından Hollywood tekelleri yararlanmaktadır. Bu anlaşma kapsamına girebilmek için ABD sinema tekelleri İngiltere'de dağıtım şirketleri kurarak, İngiliz şirketi gibi ABD filmlerini Türkiye'ye ihraç etme olanağı buldular. Gene bu ikili anlaşma gereği, filmlerin Türkiye'deki hasılatının yüzde seksenini döviz olarak alıp götürmektedirler. Oysa örneğin, Fransa'da bir filme giriş biletinden kesilen belli bir yüzde, bir fonda toplanıyor ve Fransız filmlerinin finansmanında kullanılıyor.

Özetlersek Fransız seyircileri, Fransız sinemasının gelişmesine ve yaşamasına katkıda bulunurken, Türk film seyircileri her seyrettikleri ABD filmine ödedikleri bilet parasının yüzde sekseni ile Hollywood'u finanse etmektedirler."

Ortaöğretim programlarından YÖK üniversitelerine, sinemadan medyaya "reklam" saldırılarından kitaba kadar kuşatılmış durumdayız.

"Ulusal kimliğimizi ezmeye çalıştığı ölçüde her kültür emperyalisttir. Bu alanda saldırı dışardan gelebileceği gibi (örneğin milli eğitimde Amerikan uzmanlarının etkisi), içerden de gelebilir (örneğin milli eğitimde Amerikan yardakçıları). Daha geniş bir kavramla, bu iç yardakçılara ki bunlar devlet görevlisi, sanatçı ya da kısaca aydındır, 'kültür komprodorları' diyebiliriz.

Emperyalist tutumlara karşı en iyi savunma, yönleme yöntemle, kitaba kitapla, olumsuz sanat eserlerine karşı olumlu sanat eserleriyle karşı çıkmamızdır."

Abidin Dino'nun yıllar önce vurguladığı bu gerçek, şimdi kuşatma niteliği kazansa bile umutsuzluğa düşürmemeli bizi.

Güvenecek iki dalımız var..

Ulusal kültürümüz.

Anadolu insanının kimliğini koruma bilinci.

Bu bilince sahip çıkan 9 arkadaşla birlikte "Ne yapabiliriz?" sorusuna verdiğimiz yanıt tekti:

Önce bir bildiriyle durum saptaması yapmak.

Adnan Özyalçiner, Alpay Kabacalı, Burhan Günel, Cengiz Bektaş, Egemen Berköz, Engin Ayça, Prof. Dr. İzzettin Önder, Kemal Özer ve Rutkay Aziz ile birlikte kamuoyuna sunduğumuz bildiri şöyle:

"EMPERYALİST KÜLTÜR KUŞATMASINA KARŞIYIZ

Bir ülkenin insanlarını köleleştirerek tüm kaynaklarına el koymanın en kestirme yolu, kültür ve sanat alanını ele geçirmektir. İçinde yaşadığımız koşullar, yıllardır sürdürülmekte olan kültürel saldırının yeni boyutlarıyla gündemde bulunduğunu göstermektedir.

Eğitim alanında karşımıza çıkan saldırı, yanlış bilgilendirme vb. gibi bilginin niteliğiyle ilgili olmaktan çıkmış, bilgiyi aktarmakta kullanılan aracı, yani dili doğrudan hedef almıştır. Yabancı dil eğitimi, hızla yabancı dilde eğitim haline getirilmektedir. Çocuklarımız, gençlerimiz git gide kendi dilleriyle bilgilenemez, düşünemez, bilgi üretmez duruma düşürülmekte; dil-düşünce, dil-kimlik bağlantısı ortadan kaldırılmak istenmektedir.

Ekonomik, siyasi bakımlardan dışa bağımlılık, ülke çıkarlarına göre düzenlenecek her türlü yapılanmayı olanaksız kılarken kültür temelindeki saldırılar, insanı kendi kültüründen, dolayısıyla kendi kimliğinden uzaklaştırmayı amaçlamaktadır.

Sinema, televizyon ve basında oluşturulan görsel dil kapsamında, özellikle ABD'nin öncülüğünde sinema, film olarak meta pazarlamanın, ticaretinin yanı sıra bir ideoloji, yaşam biçimi, kültür yayılmacılığının da aracı durumuna getirilmiştir. Daha önce top-tüfek ile topraklarımızı ele geçirmek isteyen emperyalist ve kapitalist güçler şimdi, filmleri, giyimleri, yeme içmeleri, kısacası tüketime dayalı yaşam biçimleriyle içimize sızmışlardır.

Sanat ürünlerinin kitleye ulaşmasında, sanatsal değerinden önce reklam belirleyici olmaktadır. Sanat ürününün metalaştırılması, kültür emperyalizminin hızlandırdığı olumsuz bir gelişmedir.

Bütün ülkelerin ulusal ve yerel renklerini ortadan kaldırarak tek ve aynı kültürün egemen kılındığı kültürel ortamda ulusal diller gibi ulusal sanat da yok edilmekle karşı karşıyadır.

Emperyalist kültür, halkların, birbirlerinin kültürlerini tanıyarak duyu ve düşüncelerini paylaşmalarını, karşılıklı yardımlaşarak bir arada barış içinde yaşamalarını önlemekte; bunun yerine cinselliği, vur-kırı, savaş kışkırtıcılığını, silahlanmayı özendirilmekte; kişisel özgürlükleri ve ülkelerin bağımsızlığını ortadan kaldırmaktadır.

Toplumsal yaşama kültürümüz ve emeğin yaratıcılığı, köşe dönmeçilik, bencillik ve bireyciliğin özendirilmesiyle yok edilmek istenmektedir.

Paranın tek değer, silah gücünün tek çözüm sayıldığı bir düşüncenin egemenliği pompalanmaktadır.

Bu koşullarda:

Tüm yaşamımız kuşatma altındadır.

Her türlü özgür yaratım engellenmektedir.

Dolayısıyla:

Bağımsızlığımız yok edilmek istenmektedir.

Bu durumda:

Bütün aydın, sanatçı ve yazarları emperyalist kültürün zincirlerini kırmaya çağırıyoruz."

Olay, ne 2000, ne 2001, ne de daha sonraki yıllarda bir kamuoyu, bir aydınlar bildirgesiyle sonuçlanacak sorunlardan değil.

Bağımsız Türkiye için emperyal güçlere karşı savaşım gündemin birinci maddesindeki yerini koruyor.